

CHAPTER

IMPERATIVES OF THE DIGITAL TRANSFORMATION OF THE FISCAL SPACE IN THE CONTEXT OF STIMULATING THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S AGRICULTURAL SECTOR

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-670-6-34>

Fedir Tkachyk

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at the S. I. Yuriy Department of Finance
West Ukrainian National University*

Olena Ptashchenko

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at the Department of Economic Cybernetics and Informatics
West Ukrainian National University*

Bohdana Shuliuk

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at the S. I. Yuriy Department of Finance
West Ukrainian National University*

Summary

The study examines the conceptual foundations of the digital transformation of the fiscal space and its role in stimulating the innovative development of Ukraine's agricultural sector. The relevance of the research is determined by the growing influence of digital technologies on public finance management and the need to modernize fiscal policy in the context of economic transformations and post-war recovery. The paper analyzes theoretical approaches to the interpretation of fiscal space and substantiates the importance of digital technologies for improving tax administration and enhancing transparency of budget processes. A structural and logical model of fiscal support for the development of the agricultural sector under conditions of digitalization is proposed. The model integrates institutional-methodological, factor-analytical, information-functional and security-stabilization contours, whose interaction ensures the effectiveness and resilience of fiscal regulation. It is determined that the implementation of digital fiscal instruments contributes to improving the efficiency of public finance management and strengthening state support for agricultural producers. The results of the study show that digital transformation of the fiscal space creates conditions for the innovative development and post-war transformation of the agricultural sector. This process promotes the attraction

of green investments, technological modernization of agricultural production and the development of value-added chains. As a result, the competitiveness of the agricultural sector increases and the export potential of Ukraine's agricultural economy expands.

Вступ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується інтенсивним поширенням інформаційно-комунікаційних технологій, що спричиняє глибокі трансформації у сфері управління публічними фінансами. Цифровізація економічних процесів формує нову парадигму функціонування державних інститутів, зумовлюючи необхідність модернізації фіскальної політики, удосконалення механізмів адміністрування податкових платежів та формування ефективної архітектури фіскального простору. У цих умовах цифрова трансформація виступає одним із ключових чинників підвищення прозорості публічних фінансів, оптимізації бюджетних потоків і зміцнення фінансової стабільності держави. Як влучно зазначає нобелівський лауреат з економіки Дж. Стігліц: «ефективне функціонування сучасної економіки неможливе без прозорих інституцій та відкритих механізмів управління публічними фінансами, що формують довіру суспільства до державної політики та сприяють сталому економічному розвитку» [1].

Особливої актуальності означена проблематика набуває для України в умовах воєнного стану, структурних соціально-економічних трансформацій та необхідності повоєнного відновлення секторальної економіки. Забезпечення ефективного функціонування системи публічних фінансів вимагає впровадження інноваційних підходів до управління фінансовими ресурсами, що передбачає інтеграцію цифрових технологій у процеси бюджетного планування, податкового адміністрування, митно-тарифного регулювання, контролю та моніторингу фінансових потоків. Тому цифрова трансформація фіскального простору в контексті інноваційного розвитку аграрного сектору набуває пріоритетного значення в умовах сучасних викликів і циклічних станів економіки.

Метою дослідження є обґрунтування концептуальних засад цифрової трансформації фіскального простору держави в умовах сучасних економічних викликів та визначення ролі цифрових інструментів у підвищенні ефективності функціонування системи публічних фінансів і стимулюванні інноваційного розвитку аграрної сфери України.

Методологічною основою дослідження є комплекс загальнонаукових та спеціальних методів економічного аналізу, що забезпечують системне дослідження процесів цифрової трансформації фіскального простору. У процесі дослідження використано системний підхід, який дозволяє

розглядати фіскальний простір як складну багаторівневу систему взаємопов'язаних фінансових інститутів, інструментів та механізмів управління публічними фінансами. Інституційний підхід застосовано для аналізу ролі державних органів та нормативно-правових механізмів у формуванні ефективного фіскального середовища. Для дослідження тенденцій цифровізації публічних фінансів використано методи структурно-функціонального аналізу, порівняльного аналізу та наукового узагальнення. Застосування цих методів дозволило систематизувати сучасні підходи до цифрової трансформації фіскального простору та визначити ключові напрями його модернізації. Важливу роль у дослідженні відіграє інформаційно-аналітичний підхід, який передбачає використання цифрових технологій для обробки великих масивів фінансових даних, прогнозування бюджетних надходжень та оцінювання ефективності податкового адміністрування. Використання цифрових інструментів сприяє підвищенню якості управлінських рішень та забезпечує формування ефективної системи моніторингу фіскальних процесів у контексті стимулювання пріоритетних галузей економіки держави.

1. Концептуальні засади цифрової трансформації фіскального простору держави в умовах сучасних викликів

У науковому дискурсі цифровізація розглядається як системоутворюючий чинник трансформації фінансово-економічних відносин, що сприяє підвищенню ефективності податкового адміністрування, зменшенню транзакційних витрат та посиленню фіскальної ефективності держави [2]. Використання цифрових інструментів, зокрема електронних сервісів, аналітичних платформ, технологій Big Data та штучного інтелекту, дозволяє забезпечити більш високий рівень прозорості фіскальних процедур та підвищити довіру громадян і бізнесу до державних інституцій. На думку А. Крисоватого: «модерні публічні фінанси дедалі більше функціонують у межах нової методологічної парадигми, де ключову роль відіграють інтелектуальні інформаційні технології, аналітичні системи обробки даних і цифрові платформи управління фінансовими потоками, що формують принципово нову (квантову) логіку функціонування фінансових інститутів та підвищують ефективність державної фіскальної політики» [3].

У цьому контексті особливого значення набуває формування концептуальних засад цифрової трансформації фіскального простору держави, що передбачає комплексне переосмислення ролі цифрових технологій у забезпеченні ефективного функціонування системи публічних фінансів та стимулюванні інноваційного розвитку національної економіки.

У сучасній фінансовій науці поняття фіскального простору розглядається як важлива категорія, що характеризує можливості держави щодо мобілізації та ефективного використання фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку.

Згідно з концепцією П. Хеллера, фіскальний простір передбачає можливість певного «маневру» у бюджетно-податковій політиці за умови збереження стабільності державних фінансів, що визначається рівнем боргового навантаження, ймовірністю дефолту та загальною стійкістю фінансової системи [4]. Таким чином, науковець безпосередньо пов'язує поняття фіскального простору з концепцією фінансової стійкості держави, підкреслюючи спроможність уряду забезпечувати фінансування пріоритетних напрямів розвитку, своєчасно обслуговувати боргові зобов'язання та підтримувати довіру інвесторів і міжнародних фінансових інституцій.

У наукових поглядах О. Квасного фіскальний простір ідентифікується як «інституційно-економічне середовище взаємодії суб'єктів фіскальної політики, у межах якого формується, розподіляється та використовується система бюджетних ресурсів держави з метою реалізації соціально-економічних пріоритетів розвитку» [5]. Такий підхід передбачає розгляд фіскального простору не лише як сукупності фінансових ресурсів, а і як складної системи взаємодії бюджетних інститутів, механізмів перерозподілу доходів та інструментів фіскального регулювання економічних процесів

Загалом фіскальний простір можна визначити як сукупність фінансових ресурсів, інституційних механізмів і інструментів бюджетно-податкової політики, які забезпечують реалізацію функцій держави та створюють передумови для стабільного соціально-економічного розвитку. У більш широкому трактуванні фіскальний простір охоплює доходні, видаткові, кредитно-боргові та інвестиційні компоненти системи публічних фінансів, що формують фінансову основу функціонування держави. Водночас, у сучасних умовах фіскальний простір розглядається як динамічна система, здатна адаптуватися до змін економічного середовища та забезпечувати ефективне управління бюджетними ресурсами держави, регіонів, територіальних громад. У цьому контексті важливого значення набуває використання цифрових технологій, які сприяють підвищенню прозорості фінансових потоків та оптимізації механізмів фіскального адміністрування.

Освоєння інформаційних технологій суттєво трансформує систему публічних фінансів, формуючи нові підходи до управління бюджетними ресурсами та податковими надходженнями. Зокрема, цифрові технології забезпечують автоматизацію податкових процедур, підвищення

ефективності контролю за сплатою податків та зменшення рівня тіньової економіки.

Сучасні трансформації у сфері публічних фінансів значною мірою зумовлені глобальними технологічними зрушеннями, що пов'язані з переходом світової економіки до нового технологічного укладу, основу якого становлять цифрові технології, великі масиви даних, штучний інтелект та інтелектуальні інформаційні системи. У межах цих процесів формується нова парадигма державного управління фінансами, яка передбачає цифровізацію фіскальних процедур, інтеграцію інформаційних платформ та використання аналітичних систем підтримки управлінських рішень [6].

Стрімкий розвиток цифрових технологій формує нову економічну доктрину, що впливає на всі сфери суспільного життя, зокрема на систему управління публічними фінансами. У цих умовах цифровізація фіскального простору виступає важливим інструментом підвищення ефективності державної фінансової політики.

Необхідність цифровізації фіскального простору зумовлена також трансформацією економічних процесів у напрямі формування цифрової економіки, що потребує модернізації інституційних механізмів управління публічними фінансами. Як зазначає відомий дослідник публічних фінансів В. Танзі: «розвиток інформаційних технологій суттєво змінює можливості держави щодо адміністрування податків, моніторингу фінансових потоків та забезпечення прозорості бюджетних процесів» [7]. Науковець наголошує, що впровадження сучасних цифрових технологій у фіскальну сферу дозволяє підвищити ефективність податкового адміністрування, зменшити рівень ухилення від оподаткування та забезпечити більш якісне управління державними фінансами.

Ми переконані, що цифрові технології дозволяють забезпечити автоматизацію значної частини фіскальних процедур, що сприяє скороченню адміністративних витрат та підвищенню якості публічних послуг. Зокрема, використання електронних сервісів податкового адміністрування забезпечує оперативний обмін інформацією між платниками податків та фіскальними органами, що сприяє підвищенню рівня податкової дисципліни та зменшенню можливостей для ухилення від оподаткування.

Цифрові трансформації економіки суттєво змінюють підходи до фіскального адміністрування, однак основні функції фіскальної системи (контроль, планування, організація та мотивація) залишаються незмінними, набуваючи нових форм реалізації завдяки використанню інноваційно-орієнтованих інформаційних технологій [8].

У сучасних умовах цифровізація податкової системи сприяє переходу від традиційних паперових процедур до інтегрованих електронних

сервісів, аналітичних платформ та автоматизованих інформаційних систем, що використовують великі масиви даних для підвищення ефективності контролю та управління податковими ризиками [9].

Крім того, цифровізація фіскального простору дозволяє забезпечити підвищення прозорості бюджетних процесів, зменшення корупційних ризиків та формування більш ефективної системи управління публічними фінансами.

Цифрова трансформація фіскального простору має важливе значення для стимулювання інноваційного розвитку аграрної сфери, яка є одним із ключових секторів національної економіки України. Сучасні цифрові технології створюють передумови для підвищення ефективності державної підтримки аграрного виробництва, оптимізації механізмів бюджетного фінансування та забезпечення прозорості використання державних ресурсів. У цьому контексті доцільно зазначити, що цифровізація аграрної сфери передбачає поєднання фінансових ресурсів, технологічних інновацій та людського потенціалу, оскільки саме їх синергія забезпечує реалізацію потенціалу цифрових трансформацій і створює передумови для модернізації аграрного виробництва та підвищення його конкурентоспроможності [10].

Використання цифрових платформ у сфері публічних фінансів дозволяє підвищити ефективність реалізації програм державної підтримки аграрного сектору, забезпечити прозорий розподіл бюджетних коштів та підвищити рівень довіри між державою та суб'єктами аграрного бізнесу.

Крім того, цифровізація фіскального простору сприяє створенню сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі, зокрема шляхом запровадження податкових стимулів для інвестицій у сучасні технології, розвиток цифрової інфраструктури та підтримку інноваційних аграрних стартапів.

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки важливим напрямом модернізації системи публічних фінансів є впровадження цифрових технологій у сферу фіскального адміністрування та управління бюджетними ресурсами. Використання цифрових інструментів сприяє підвищенню прозорості фіскальних процедур, оптимізації бюджетних потоків та посиленню ефективності державної фінансової політики. Особливого значення такі технології набувають у контексті стимулювання інноваційного розвитку аграрної сфери, оскільки дозволяють удосконалити механізми державної підтримки аграрного виробництва та забезпечити більш раціональне використання фінансових ресурсів. З огляду на це доцільно систематизувати ключові цифрові інструменти трансформації фіскального простору та оцінити їх вплив на розвиток аграрного сектору (табл. 1) [11].

**Цифрові інструменти трансформації фіскального простору
та їх вплив на розвиток аграрної сфери**

№	Цифровий інструмент	Сфера застосування у фіскальному просторі	Економічний ефект	Вплив на розвиток аграрної сфери
1	Електронні податкові сервіси (Е-кабінет платника податків, Єдине вікно, Дія)	подання звітності, адміністрування податкових і митних платежів	зменшення адміністративних витрат, підвищення прозорості, цифровізація обліку екологічних платежів, покращення комунікацій	спрощення взаємодії суб'єктів аграрного бізнесу з податковими і митними органами, розширення доступу до зовнішніх ринків та зростання експортного потенціалу аграрної продукції
2	Big Data та аналітичні платформи	аналіз фіскальних даних, управління ризиками	підвищення ефективності контрольних-моніторингових дій	оптимізація державних програм підтримки аграрного сектору
3	Блокчейн-технології	відстеження фінансових потоків, прозорість транзакцій	зниження корупційних ризиків, підвищення довіри між суб'єктами фіскального простору	прозорий розподіл бюджетної підтримки агровиробників
4	Інтегровані цифрові реєстри	облік платників податків і податкових платежів, державні реєстри	підвищення якості управління фінансовими даними	спрощення доступу аграрних підприємств до державних програм
5	Цифрові платформи державної підтримки	адміністрування бюджетних програм, залучення кредитних ресурсів	підвищення ефективності використання бюджетних (грантових) коштів	стимулювання інновацій у сільському господарстві, розвиток людського капіталу в агросфері
6	Інтелектуальні системи податкового моніторингу	автоматизація контролю та аудиту, розвиток комплаєнсу	підвищення рівня податкової дисципліни	створення рівних умов конкуренції для аграрного бізнесу

Джерело: побудовано на основі [2; 10; 11]

Представлена систематизація цифрових інструментів свідчить про те, що їх інтеграція у механізми державного управління створює додаткові можливості для підвищення ефективності функціонування системи публічних фінансів. Використання електронних податкових сервісів, аналітичних платформ обробки даних, технологій блокчейн та інтегрованих цифрових реєстрів сприяє підвищенню прозорості бюджетних процесів, посиленню контролю за фінансовими потоками та оптимізації механізмів розподілу державної підтримки. Водночас цифровізація фіскального простору формує передумови для створення більш сприятливого інституційного середовища розвитку аграрної сфери, оскільки забезпечує спрощення взаємодії суб'єктів аграрного бізнесу з державними інституціями та підвищує ефективність реалізації державних програм підтримки.

Таким чином, цифрова трансформація фіскального простору виступає важливим інструментом модернізації механізмів державного регулювання економіки та стимулювання інноваційного розвитку аграрного сектору. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження пріоритетних напрямів та інструментів стимулювання розвитку аграрної сфери України в умовах воєнної та повоєнної трансформації економіки і процесів євроінтеграції, що й зумовлює необхідність подальшого аналізу відповідних механізмів державної політики.

2. Фіскальні інструменти стимулювання інноваційного розвитку аграрної сфери України в умовах цифровізації та євроінтеграції

В умовах трансформації системи публічних фінансів України та посилення ролі аграрного сектору у забезпеченні макроекономічної стабільності особливого значення набуває формування ефективних механізмів фіскального регулювання розвитку аграрної сфери. Сільське господарство виступає стратегічним сектором національної економіки, який формує значну частку валової доданої вартості, забезпечує валютні надходження та сприяє підтримці зайнятості у сільських територіях. За таких умов фіскальна політика держави має бути спрямована не лише на забезпечення бюджетної збалансованості, а й на стимулювання інвестиційної активності, модернізацію виробництва та підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Як зазначається у сучасних дослідженнях, податкові, митні та бюджетні інструменти державної підтримки агросектору відіграють важливу роль у зниженні фінансових ризиків, компенсації галузевих диспропорцій та стимулюванні інноваційного розвитку сільсько-господарського виробництва [12]. Водночас ефективність використання таких інструментів значною мірою залежить від системності їх

застосування та наявності механізмів моніторингу результативності фіскальної підтримки.

У цьому контексті виникає необхідність формування комплексного підходу до оцінювання фіскальних інструментів підтримки аграрного сектору, що передбачає аналіз їх економічної результативності, бюджетної віддачі та впливу на розвиток агропромислового виробництва. Саме тому доцільним є використання структурно-логічної моделі, яка дозволяє систематизувати ключові елементи фіскального регулювання та визначити взаємозв'язки між інструментами державної підтримки, економічними ефектами та стратегічними пріоритетами розвитку аграрної економіки в умовах цифровізації (рис. 1). Відповідна концептуальна схема відображає інтеграцію основних напрямів фіскальної підтримки агросектору та механізмів оцінювання її ефективності.

Фіскальна підтримка аграрної сфери виступає важливим елементом державної економічної політики, спрямованим на створення сприятливого інституційного середовища для розвитку аграрного підприємництва, стимулювання інвестиційної активності та модернізацію виробничого потенціалу сільського господарства. Застосування податкових пільг, бюджетних субсидій, митних преференцій, компенсаційних механізмів та інших інструментів фіскального стимулювання дозволяє зменшити фінансове навантаження на аграрних виробників, компенсувати галузеві ризики та забезпечити стабільність функціонування агропромислового виробництва [13]. Як свідчать результати сучасних досліджень, фіскальні інструменти підтримки аграрного сектору мають комплексний вплив на розвиток аграрного виробництва, сприяють підвищенню інвестиційної привабливості галузі, стимулюють впровадження інноваційних технологій та забезпечують зростання конкурентоспроможності аграрних підприємств на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Водночас у сучасних умовах економічної нестабільності, воєнних викликів та структурних трансформацій національної економіки виникає потреба у переосмисленні традиційних підходів до формування механізмів фіскальної підтримки аграрного сектору. Особливої актуальності набуває проблема підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів, забезпечення прозорості розподілу державної підтримки та формування дієвих механізмів моніторингу результативності застосування фіскальних інструментів. У цьому контексті цифровізація економіки відкриває нові можливості для модернізації системи публічних фінансів, удосконалення механізмів податкового адміністрування та підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами.

Рис. 1. Структурно-логічна модель фіскальної підтримки розвитку аграрного сектору України в умовах цифровізації

Джерело: побудовано авторами самостійно

Цифрові технології фіскального середовища забезпечують принципово новий рівень функціонування фінансової системи, створюючи передумови для формування прозорого інформаційного середовища, автоматизації процесів адміністрування податків, підвищення рівня аналітичного забезпечення бюджетної політики та зниження рівня фіскальних і зовнішньоекономічних ризиків. Використання цифрових інструментів у сфері державного управління дозволяє оптимізувати процедури взаємодії між державними органами та суб'єктами господарювання, забезпечити оперативний моніторинг фінансових

потоків та підвищити рівень контролю за ефективністю використання бюджетних коштів [14].

З огляду на зазначене виникла необхідність формування комплексного науково-методичного підходу до дослідження механізмів фіскальної підтримки аграрного сектору, який би враховував взаємодію економічних, інституційних та інформаційно-технологічних чинників розвитку аграрної сфери. Саме з цією метою у межах дослідження репрезентовано структурно-логічну модель фіскальної підтримки розвитку аграрного сектору України в умовах цифровізації, що дозволяє систематизувати ключові елементи фіскальної політики, визначити взаємозв'язки між інструментами державної підтримки та економічними результатами функціонування аграрного виробництва.

Запропонована модель ґрунтується на ідеї інтеграції основних контурів фіскального регулювання, які включають систему податкових стимулів, бюджетних інструментів підтримки, механізмів цифрового адміністрування та інституційних елементів державної аграрної політики. Синергетична взаємодія зазначених контурів формує комплексний механізм фіскального впливу на розвиток аграрного сектору, забезпечуючи узгодженість економічних інтересів держави та суб'єктів аграрного підприємництва.

Інституційно-методологічний контур відображає систему державних інституцій, нормативно-правових механізмів та організаційних інструментів, що формують основу функціонування фіскальної політики у сфері розвитку аграрного сектору. До ключових елементів цього контуру належать органи державної влади, що забезпечують формування та реалізацію бюджетно-податкової політики, зокрема Міністерство фінансів України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Державна податкова служба України, а також інші державні інституції, відповідальні за реалізацію програм державної підтримки аграрного виробництва. Інституційний контур відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та передбачуваності економічного середовища для функціонування аграрного підприємництва. Саме в межах цього контуру формуються стратегічні напрями державної аграрної політики, визначаються пріоритети бюджетної підтримки аграрного сектору, а також розробляються механізми реалізації податкових стимулів та компенсаційних програм для суб'єктів аграрного господарювання [15]. Важливим елементом даного контуру є нормативно-правове забезпечення функціонування системи фіскальної підтримки аграрного сектору. Законодавчі акти, що регулюють податкову систему, бюджетні відносини та механізми державної підтримки аграрного виробництва, формують інституційно-методологічний фундамент реалізації фіскальної політики у сфері розвитку аграрної економіки, забезпечуючи нормативне

закріплення принципів системності, цільової орієнтації, ефективності та результативності використання бюджетних ресурсів у процесі державного стимулювання аграрного виробництва.

Факторно-аналітичний контур моделі відображає систему податкових та бюджетних інструментів державної підтримки аграрного сектору, які забезпечують фінансове стимулювання розвитку аграрного виробництва. До основних інструментів цього контуру належать податкові преференції, спеціальні режими оподаткування, бюджетні субсидії, дотації, компенсаційні програми та інші фінансові механізми підтримки аграрних підприємств. Застосування фіскальних інструментів дозволяє державі впливати на економічну активність суб'єктів аграрного господарювання, стимулювати модернізацію виробничих процесів, підвищувати інвестиційну привабливість аграрного сектору та забезпечувати стабільність функціонування аграрної економіки. Водночас ефективність використання таких інструментів значною мірою залежить від їх цільового спрямування, прозорості механізмів розподілу та адаптації до сучасних економічних умов. У цьому контексті важливу роль відіграє система факторів впливу, які визначають результативність застосування фіскальних інструментів державної підтримки аграрного сектору. До ключових факторів належать: економічні (динаміка макроекономічних показників, рівень податкового навантаження, стан фінансових ресурсів держави, митна безпека), воєнно-політичні (геополітична нестабільність, безпекові ризики, наслідки воєнних дій для аграрного виробництва), техніко-технологічні (рівень технологічного розвитку аграрного виробництва, цифровізація управлінських процесів), інноваційні (інтенсивність впровадження нових технологій, розвиток аграрних інноваційних екосистем) та інвестиційні (обсяги внутрішніх і зовнішніх інвестицій у розвиток аграрного сектору) [16].

Важливою складовою інформаційно-функціонального контуру є цифрова інфраструктура управління фіскальними процесами, яка охоплює систему цифрових інструментів, сервісів, інтелектуальних платформ та каналів інформаційної взаємодії між державними інституціями та суб'єктами аграрного господарювання. Використання таких цифрових рішень забезпечує інтеграцію інформаційних потоків у сфері податкового адміністрування, бюджетного планування та моніторингу ефективності державної підтримки аграрного сектору. Функціональне призначення зазначеного контуру проявляється через реалізацію комплексу взаємопов'язаних функцій, серед яких ключове значення мають фіскальна, регулююча, стимулююча, стабілізаційна, аналітична та інноваційна. Фіскальна функція забезпечує формування доходної бази бюджетної системи та акумулювання фінансових ресурсів для підтримки розвитку аграрного сектору. Регулююча та стимулююча

функції спрямовані на коригування економічної поведінки суб'єктів аграрного господарювання шляхом застосування податкових стимулів та бюджетних механізмів підтримки. Стабілізаційна функція реалізується через пом'якшення впливу економічних і воєнно-політичних ризиків на функціонування аграрного виробництва. Аналітична функція пов'язана з використанням цифрових інструментів обробки та аналізу даних для оцінювання результативності фіскальної політики, тоді як інноваційна функція забезпечує інтеграцію сучасних технологічних рішень у систему управління публічними фінансами та сприяє модернізації механізмів державної (міжнародної, грантової) підтримки аграрного сектору [17].

Важливим елементом запропонованої моделі є безпеково-стабілізаційний контур, який відображає механізми забезпечення фінансової стійкості системи фіскальної підтримки аграрного сектору та захисту інформаційної інфраструктури управління публічними фінансами. У сучасних умовах цифровізації особливого значення набуває кібербезпека фіскальних даних аграрної сфери, що передбачає забезпечення їх цілісності, конфіденційності та доступності у процесі податкового адміністрування, бюджетного планування та моніторингу державної підтримки. Водночас важливою складовою контуру є фіскальна стабілізація, спрямована на підтримання збалансованості публічних фінансів та стійкості бюджетної системи. Її реалізація передбачає оптимізацію бюджетних видатків, диверсифікацію доходної бази, забезпечення боргової стійкості держави та використання митно-податкових стимулів розвитку аграрної сфери, що сприяє підвищенню адаптивності фіскальної політики та формує передумови для стабільного розвитку аграрного сектору України.

Системна взаємодія зазначених контурів формує інтегративні властивості моделі, що проявляються через синергію, емерджентність, комплементарність та резильєнтність. Синергія полягає у посиленні ефективності фіскальної підтримки аграрного сектору внаслідок узгодженого функціонування інституційних механізмів, інформаційно-аналітичних інструментів та стабілізаційних заходів. Емерджентність проявляється у виникненні нових системних ефектів, які не можуть бути досягнуті вибіркоким застосуванням окремих елементів моделі. Комплементарність відображає взаємодоповнення функцій різних контурів, тоді як резильєнтність характеризує здатність системи фіскальної підтримки адаптуватися до економічних і безпекових викликів [18].

Важливим елементом функціонування моделі виступає контур управління ризиками, який інтегрує механізми ідентифікації, оцінювання, реагування, моніторингу та корекції фіскальних ризиків у сфері розвитку аграрного сектору. Завдяки функціонуванню цього контуру

забезпечується своєчасне виявлення потенційних загроз для фінансової стабільності системи публічних фінансів, оцінювання їх можливих наслідків та розроблення ефективних механізмів реагування.

Таким чином, взаємодія зазначених контурів формує комплексну систему фіскального регулювання аграрного сектору, яка поєднує нормативно-методологічні засади державної політики, цифрові механізми управління фінансовими ресурсами, аналітичні інструменти оцінювання факторів впливу та стабілізаційні механізми забезпечення фінансової безпеки. У результаті формується адаптивна та стійка архітектура фіскальної підтримки аграрного сектору, здатна забезпечити ефективне функціонування аграрної економіки в умовах сучасних економічних і безпекових викликів.

У контексті повоєнного відновлення економіки України інноваційний розвиток аграрного сектору набуває особливого значення, оскільки саме аграрна галузь здатна забезпечити швидке нарощування економічного потенціалу держави, зміцнення експортних позицій та залучення міжнародних інвестиційних ресурсів [19]. У цьому контексті інноваційна трансформація аграрного сектору виступає важливим чинником підвищення ефективності національної економіки та формування нової моделі її структурного розвитку.

Водночас зазначений результат має багатовекторний характер і проявляється через реалізацію двох взаємопов'язаних концептуальних напрямів розвитку аграрного сектору.

Перший напрям пов'язаний із євроінтеграційною трансформацією аграрної економіки, що передбачає адаптацію національної аграрної політики до європейських стандартів сталого розвитку. У цьому контексті особливого значення набувають процеси залучення зелених інвестицій, декарбонізації виробництва, екологічної модернізації аграрної інфраструктури та поступового переходу до моделі кліматично нейтральної економіки. Реалізація таких трансформацій відповідає стратегічним пріоритетам Європейського зеленого курсу (European Green Deal), спрямованого на досягнення кліматичної нейтральності Європи до 2050 року, декарбонізацію економіки, розвиток сталого сільського господарства та стимулювання зелених інвестицій [20], а також сприяє інтеграції українського аграрного сектору до єдиного економічного простору Європейського Союзу.

Другий концептуальний напрям пов'язаний із підвищенням конкурентоспроможності аграрної галузі, що передбачає формування інноваційно орієнтованої моделі розвитку аграрного виробництва. Ключовими складовими такого процесу є впровадження інноваційних підходів, технологічна модернізація аграрного виробництва, розвиток ланцюгів доданої вартості та нарощування експортного потенціалу

аграрної продукції. Реалізація зазначених напрямів сприяє переходу аграрного сектору від сировинної моделі функціонування до моделі виробництва високотехнологічної та конкурентоспроможної продукції з високим рівнем доданої вартості.

У контексті повоєнної трансформації економіки України важливого значення набуває відновлення виробничого потенціалу аграрної сфери, що передбачає реалізацію комплексних програм фінансування та інституційної підтримки відбудови аграрної інфраструктури [21]. Зокрема, йдеться про залучення міжнародної фінансової допомоги, грантових програм, інвестиційних ресурсів та державних механізмів підтримки, спрямованих на стабілізацію економічної діяльності на деокупованих територіях. Важливими напрямками таких заходів є розмінування сільськогосподарських земель, відновлення родючості ґрунтів, модернізація матеріально-технічної бази аграрних підприємств, розвиток логістичної інфраструктури та підготовка кваліфікованих кадрів для аграрного виробництва.

Реалізація відповідних заходів передбачена у стратегічних документах державної політики відновлення України, зокрема у Плані відновлення України (Ukraine Recovery Plan), який визначає аграрний сектор одним із ключових драйверів економічного відновлення та залучення інвестиційних ресурсів [22]. У цьому контексті фіскальні інструменти державної підтримки у поєднанні з цифровими механізмами управління публічними фінансами створюють передумови для підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, стимулювання інноваційної діяльності аграрних підприємств та формування сучасної конкурентоспроможної моделі розвитку аграрної галузі.

Таким чином, інноваційний розвиток аграрного сектору України виступає системним результатом функціонування запропонованої моделі фіскальної підтримки, забезпечуючи інтеграцію євроінтеграційних екологічних трансформацій та підвищення конкурентоспроможності галузі. У результаті формується нова модель розвитку аграрної економіки, орієнтована на підвищення продуктивності виробництва, залучення інвестиційних ресурсів та зміцнення позицій України у глобальних аграрних ринках.

Висновки

У результаті дослідження обґрунтовано концептуальні засади цифрової трансформації фіскального простору держави та визначено її роль у стимулюванні інноваційного розвитку аграрної сфери України. Доведено, що цифровізація системи публічних фінансів виступає важливим інструментом підвищення ефективності фіскального адміністрування,

забезпечення прозорості бюджетних процесів та формування сприятливого інституційного середовища розвитку аграрного сектору.

Систематизовано наукові підходи до трактування фіскального простору як комплексної системи фінансових ресурсів, інституційних механізмів та інструментів бюджетно-податкової політики, які забезпечують реалізацію функцій держави та створюють передумови для соціально-економічного розвитку. Встановлено, що в умовах цифрової трансформації економіки фіскальний простір набуває динамічного характеру та потребує модернізації механізмів управління публічними фінансами на основі використання сучасних цифрових технологій.

У межах дослідження запропоновано структурно-логічну модель фіскальної підтримки розвитку аграрного сектору України в умовах цифровізації, яка ґрунтується на інтеграції інституційно-методологічного, факторно-аналітичного, інформаційно-функціонального та безпеково-стабілізаційного контурів. Встановлено, що їх синергетична взаємодія забезпечує формування ефективного механізму фіскального регулювання аграрної економіки та підвищує адаптивність системи публічних фінансів до сучасних економічних і безпекових викликів.

Практичне значення запропонованого підходу полягає у можливості використання розробленої моделі для удосконалення механізмів фіскальної підтримки аграрного сектору, зокрема шляхом розвитку цифрових інструментів податкового адміністрування, підвищення прозорості бюджетного фінансування, удосконалення системи моніторингу ефективності державної підтримки та зниження рівня фіскальних ризиків.

Доведено, що реалізація запропонованих підходів сприятиме інноваційному розвитку аграрного сектору України та його повоєнній трансформації як важливого чинника підвищення продуктивності національної економіки та її інвестиційної привабливості. У цьому контексті ключового значення набувають процеси євроінтеграції аграрної економіки, що передбачають залучення зелених інвестицій, декарбонізацію виробництва та екологічну модернізацію аграрної інфраструктури, а також підвищення конкурентоспроможності галузі на основі інноваційності, технологічної модернізації, розвитку ланцюгів доданої вартості та нарощування експортного потенціалу аграрної продукції.

Таким чином, цифрова трансформація фіскального простору виступає важливим інструментом модернізації системи публічних фінансів та стимулювання інноваційного розвитку аграрної економіки, формуючи передумови для підвищення ефективності державної економічної

політики та забезпечення сталого розвитку України в умовах повоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Stiglitz J. E. On Liberty, the Right to Know, and Public Discourse: The Role of Transparency in Public Life. Oxford Amnesty Lecture. Oxford, U.K., 1999.
2. Ткачик Ф. П., Сіщук М. П. Моніторинг впливу цифрових технологій на ефективність адміністрування податкових платежів. *Економіка та суспільство*. 2025. № 81. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7189/7145>
3. Крисоватий А. І. Квантова логіка в модерних публічних фінансах: методологічні паралелі та концептуальні імплементації. *Фінанси України*. 2025. № 10. С. 24–41.
4. Heller P. Understanding Fiscal Space. IMF Policy Discussion Paper. Washington : International Monetary Fund, 2005. 19 p.
5. Квасний О. Р. Теоретичні основи визначення фіскального простору територіальних громад в умовах децентралізації. *Бізнес Інформ*. 2019. № 11. С. 34–40.
6. Mergel I. Digital Transformation of the German State. In: Kuhlmann S., Proeller I., Schimanke D., Ziekow J. (eds). *Public Administration in Germany*. Cham : Springer, 2021. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-53697-8_19
7. Tanzi V. Government versus Markets: The Changing Economic Role of the State. Cambridge : Cambridge University Press, 2011. DOI: <https://doi.org/10.1017/S09780511973154>
8. Гавриленко Н. В., Грищенко О. В., Козіцька Н. О. Вплив цифрових трансформацій на зміст фіскального адміністрування. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1568>
9. Цюцяк А. Л., Цюцяк І. Л., Цюцяк В. І. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2023. Т. 83. № 4. С. 48–55.
10. Птащенко О. В., Федорович І. М. Фінансова підтримка цифровізації агросфери: інвестиції в людський капітал. *Світ фінансів*. 2025. Вип. 2 (83). С. 171–183.
11. Дзюбановська Н., Кізима А., Маслій В., Цегельний І., Хархут А., Харченко Д. Цифровізація фіскального та митного простору для прозорого залучення прямих іноземних інвестицій. *Економічний аналіз*. 2025. Т. 35. № 2. С. 254–269.
12. Виклюк М., Бліновський А. Моніторинг фіскальної підтримки суб'єктів аграрної сфери України. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2025. Вип. 69. С. 118–132.
13. Кабінет Міністрів України. Національна стратегія доходів до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р. Київ, 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-%D1%80#Text>

14. Міністерство фінансів України. Стратегія реформування системи управління державними фінансами України на 2026–2030 роки. Київ, 2026. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_uriad_ukhvaliv_strategiiu_reformuvannia_sistemi_upravlinnia_derzhavnimi_finansami_na_20262030_roki-5604
15. Єфименко Т. І. Стратегічні детермінанти управління змінами в національному фіскальному просторі. *Фінанси України*. 2025. № 1. С. 7–31.
16. Дем'янишин В. Г., Шулюк Б. С. Домінанти вибору інструментарію фінансового механізму державно-приватного партнерства в умовах післявоєнної відбудови України. *Academy Review*. 2025. № 1 (62). С. 95–106.
17. Криниця С. О. Цифрові дивіденди діджиталізації системи управління публічними фінансами. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Вип. 88. С. 51–58.
18. McFadden J., Casalini F., Griffin T., Antón J. The Digitalisation of Agriculture: A Literature Review and Emerging Policy Issues. *OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers*. Paris. 2022. № 176. URL: https://www.oecd.org/en/publications/the-digitalisation-of-agriculture_285cc27d-en.html
19. Digital Technologies in Agriculture and Rural Areas – Status Report. Rome : Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2022. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/0bb5137a-161c-4b7c-9257-3d4d5251b4bf/content>
20. European Commission. The European Green Deal. Brussels : European Commission, 2019. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
21. Мигаль М. Відновлення України: швидкі та довгострокові рішення для реконструкції. Інститут аналітики та адвокації. 30 травня 2024. URL: <https://iaa.org.ua/articles/rebuilding-ukraine-quick-and-long-term-solutions-for-reconstruction/>
22. План відновлення України. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Київ, 2022. URL: <https://recovery.gov.ua>

References:

1. Stiglitz J. E. (1999) On Liberty, the Right to Know, and Public Discourse: The Role of Transparency in Public Life. Oxford Amnesty Lecture. Oxford, U.K.
2. Tkachyk F. P., Sishchuk M. P. (2025) Monitorynh vplyvu tsyfrovyykh tekhnolohii na efektyvnist administruvannia podatkovykh platezhiv [Monitoring the impact of digital technologies on the efficiency of tax administration]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no 81. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7189/7145> (in Ukrainian)
3. Krysovatyi A. I. (2025) Kvantova lohika v modernykh publichnykh finansakh: metodolohichni paraleli ta kontseptualni implementatsii [Quantum logic in modern public finances: methodological parallels and conceptual implementations]. *Finansy Ukrainy*, no 10, pp. 24–41. (in Ukrainian)
4. Heller P. (2005) Understanding Fiscal Space. IMF Policy Discussion Paper. Washington: International Monetary Fund, 19 p.

5. Kvasnyi O. R. (2019) Teoretychni osnovy vyznachennia fiskalnoho prostoru terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [Theoretical foundations for defining the fiscal space of territorial communities under decentralization]. *Biznes Inform*, no 11, pp. 34–40. (in Ukrainian)
6. Mergel I. (2021) Digital Transformation of the German State. In: Kuhlmann S., Proeller I., Schimanke D., Ziekow J. (eds.) *Public Administration in Germany*. Cham: Springer. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-53697-8_19
7. Tanzi V. (2011) *Government versus Markets: The Changing Economic Role of the State*. Cambridge: Cambridge University Press. Available at: DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511973154>
8. Havrylenko N. V., Hryshchenko O. V., Kozitska N. O. (2022) Vplyv tsyfrovyykh transformatsii na zmist fiskalnoho administruvannia [The impact of digital transformations on the content of fiscal administration]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no 41. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1568> (in Ukrainian)
9. Tsiutsiak A. L., Tsiutsiak I. L., Tsiutsiak V. I. (2023) Tsyfrovizatsiia podatkovoi systemy: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy [Digitalization of the tax system: current state, problems and prospects]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, Vol. 83, no 4, pp. 48–55. (in Ukrainian)
10. Ptashchenko O. V., Fedorovych I. M. (2025) Finansova pidtrymka tsyfrovizatsii ahrosfery: investytsii v liudskyi kapital [Financial support for the digitalization of the agricultural sector: investments in human capital]. *Svit finansiv*, vol. 2 (83), pp. 171–183. (in Ukrainian)
11. Dziubanovska N., Kizyma A., Maslii V., Tsehelni I., Kharkhut A., Kharchenko D. (2025) Tsyfrovizatsiia fiskalnoho ta mytnoho prostoru dlia prozoroho zaluchennia priamykh inozemnykh investytsii [Digitalization of fiscal and customs space for transparent attraction of foreign direct investment]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 35, no 2, pp. 254–269. (in Ukrainian)
12. Vykliuk M., Blinovskiy A. (2025) Monitorynh fiskalnoi pidtrymky subiektiv ahrarnoi sfery Ukrainy [Monitoring fiscal support for agricultural sector entities in Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii ekonomichna*, no 69, pp. 118–132. (in Ukrainian)
13. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2023) Natsionalna stratehiia dokhodiv do 2030 roku : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 hrudnia 2023 r. № 1218-r. Kyiv, 2023 [National Revenue Strategy until 2030. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1218-r of December 27, 2023]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-%D1%80#Text>
14. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2026) Stratehiia reformuvannia systemy upravlinnia derzhavnymy finansamy Ukrainy na 2026–2030 roky. Kyiv, 2026 [Strategy for Reforming the Public Financial Management System of Ukraine for 2026–2030]. Available at: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_uriad_ukhvaliv_strategiiu_reformuvannia_sistemi_upravlinnia_derzhavnimi_finansami_na_20262030_rocki-5604

15. Yefymenko T. I. (2025) Stratehichni determinanty upravlinnia zminamy v natsionalnomu fiskalnomu prostori [Strategic determinants of managing changes in the national fiscal space]. *Finansy Ukrainy*, no 1, pp. 7–31. (in Ukrainian)
16. Demianyshyn V. H., Shuliuk B. S. (2025) Dominanty vyboru instrumentariiu finansovoho mekhanizmu derzhavno-pryvatnoho partnerstva v umovakh pisliavoiennoi vidbudovy Ukrainy [Dominants of selecting financial instruments of public-private partnership under post-war reconstruction of Ukraine]. *Academy Review*, no 1 (62), pp. 95–106. (in Ukrainian)
17. Krynytsia S. O. (2024) Tsyfrovi dyvidendy didzhytalizatsii systemy upravlinnia publichnymy finansamy [Digital dividends of digitalization of the public financial management system]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no 88, pp. 51–58. (in Ukrainian)
18. McFadden J., Casalini F., Griffin T., Antón J. (2022) The Digitalisation of Agriculture: A Literature Review and Emerging Policy Issues. *OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers*, no 176. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/the-digitalisation-of-agriculture_285cc27d-en.html
19. Food and Agriculture Organization of the United Nations (2022) Digital Technologies in Agriculture and Rural Areas – Status Report. Rome: FAO. Available at: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/0bb5137a-161c-4b7c-9257-3d4d5251b4bf/content>
20. European Commission (2019) The European Green Deal. Brussels: European Commission. Available at: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
21. Myhal M. (2024) Vidnovlennia Ukrainy: shvydki ta dovhostrokovi rishennia dlia rekonstruktsii [Rebuilding Ukraine: quick and long-term solutions for reconstruction]. Instytut analityky ta advokatsii. Available at: <https://iaa.org.ua/articles/rebuilding-ukraine-quick-and-long-term-solutions-for-reconstruction/> (in Ukrainian)
22. Plan vidnovlennia Ukrainy. Natsionalna rada z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny. Kyiv, 2022 [Ukraine Recovery Plan. National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War. Kyiv, 2022]. Available at: <https://recovery.gov.ua>